

Koliko težav bode to prizadevalo, koliko truda bode to šolskim možem nalagalo in koliko žrtve bode posamnim občinam, tega sedaj ne razkladamo! Opomnili bi le še, kje se bodo dobili potrebni učitelji, da bodo podučevali v novih šolah in v novih razredih?

To vprašanje je kaj važno. Že sedaj, ko se ne vstanovljajo nove šole in ne razširjajo stare, že primanjkuje učiteljev. Pa še bolj bode jih manjkalo v prihodnje. Obilo učiteljev je priletnih; te bode bela smert kmali djala v pokoj.

22 učiteljev na Kranjskem je starih 50 — 60 let, 16 učiteljev 60 — 70 in 2 učitelja 70 — 80 let.

Mnogo učiteljev ima že precej službenih let. Po novi postavi, katero morda dočakamo v 2 do 3 letih, bodo dobili ti pokojnino, kajti 20 učiteljev služi 30 — 40 let, 12 jih služi 40 — 50 in 3 učitelji 45 — 50 let.

V prihodnjih 10 letih bode šlo v pokoj ali pa odmerlo 40 — 50 učiteljev. Potrebovalo se bode torej 150 — 200 učiteljev. —

Vprašanje nastane, ali bode mogla ljublj. izobraževalnica za učitelje v teh letih toliko učiteljev nategniti? Dvomimo. —

Kje tedaj dobiti učiteljev, to bomo v prihodnje nasvetovali.

Metrična mera.

Pri 13. letošnji skupščini idrijskih učiteljev govoril J. L.

(Konec.)

Novi uteži so s sedanjimi v tem razmerji:

1 gram = 0.057 (blizo $\frac{1}{20}$) lotov;

1 kilogram = 1.785 (blizo $1\frac{3}{4}$) funtov;

1 metrični cent = 178.567 funtov;

1 tona 17 centov 85.67 funtov;

1 kilogram = 2 colna funta (1 colni funt = 0.89 dun. funtov).

1 dekagram (10 gramov) = 0.57 ($\frac{1}{2}$) navadnih funtov. Dekagram se po Nemškem imenuje „novi lot“. Ta bode pri nas spodrnil $\frac{1}{2}$ lota.

Naj spregovorim končno še nekaj besedi o koristi metrične mere! Kdor je pazno premišljeval sestavo novih mer, razvidi, da so vse različne mere dolgotne, kvadratne itd. osnovane na eni podlagi, namreč na podlagi dekadične številne sisteme. Pri tej razločujemo enote (M, L, G), desetice (DM, DL, DG), stotice (HM, HL, HG), tisočice (KM, KL, KG) itd.; potem desetine (zehntel) (d/M, d/L, d/G); stotine (c/M, c/L, c/G) itd.

Kdor tedaj razumeva dekadичno številstvo, seznanil se bode kmali z novo mero. Pri novi merski sistemi so vsi deli v enakem razmerji med seboj; vsak viši del se razdeluje na 10, 100 ali 1000 nižih delov. Pri sedanjih merah pa imamo števila 6, 12 (dolghostna mera), 36, 144 (kvadratna mera), 216, 1728 (kubična mera), 100, 32, 4 (uteži). Vsa ta števila pa si težko zapomnujemo, ter le počasi z njimi računimo. Z novimi merami se bodo pa zelo veliki načini naglo izverševali. Sedanje mere so bile najdené le po naključji, ter so jih le samovoljno, brez zdatnega vzroka za edinske mere vpeljali; nove mere pa imajo zanesljivo naravno in znanstveno podlago.

Da je metrična mera velike praktične vrednosti, nam priča tudi to, da jo rabi že blizu 120 milijonov ljudi v zapadni Evropi in v Ameriki. Z novim letom 1872. bodo to mero vpeljali tudi po vseh nemških državah. Ako jo tudi Avstrijansko kmali dobode, bode občevanje z vsemi temi deželami kaj lahko. Do sedaj je bila velika razlika v meri in v vagi med posamnimi državami; učenci po šolah, kupci, obertniki in drugi morali so se uriti mnogo raznih mer, ki so bile tu pa tam v navadi.

Metrična mera pa tudi pri nas ni čisto nova prikazen. Možje, ki se pečajo z vednostjo, rabijo jo skozi in skozi pri svojih znanstvenih poskusih. Matematikarji, fizikarji, kemikarji, zemljemerji (inženirji) se poslužujejo le metrične mere. V dr. Močnikovih „številskih knjižicah“ za ljudske šole se nahaja mnogo nalog z metričnimi merami. Kdor jih hoče reševati, mora vsekako poglavitna načela nove mere razumeti; pa sej to učenje ne bode nikomur prizadevalo težav. Naj prvo si moramo prisvojiti pravi pojem edinske dolghostne mere „meter“, posodne mere „liter“, ter utežne mere „gram“. Zapomniti si nadalje moramo gerške množivne izraze: deka, hekto, kilo, mirija in latinske delivne: deci, centi, mili. Pervi so identični s celotami (die ganzen), drugi pa z decimali (desetinami) pri dekadичnem številstvu. Začetkoma si bode treba zapomniti in razumeti le tiste naj navadnije mere, ki bodo sedanje kupčijske izpodrinile, p. M, d/M, c/M, DM, HM, KM; ar, ster; L, d/L, HL; G, DG, KG, metr. cent itd.

V ljudski šoli bode treba naj prej novo mero razlagati. Moja misel je celó, da bi se berž polagoma pričnjalo. Kakor sem že omenil, bode čez pet let skoro gotovo tudi pri nas metrična mera edino veljavna. Takrat jo bode torej treba praktično rabiti. Med tem časom pa imamo učitelji priložnost, da mladino v novi meri do dobrega podučimo. Kaj bi potem mladini pomagalo, ako jo sedaj urimo v stari meri, če pa zapustivši šolo nove mere razumevala ne

bode? Vse meri na to, da se novega dela le poprimimo z dobro zavestjo, da s tem pripomoremo veliko k splošnemu napredku!

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

Zleg str. 57, ko bi tudi res bilo kje v navadi, je vendar le v prejšnjih časih ljudstvu v javnih govorih nepremišljeno posiljeno slovo; ker si starega pridevnika niso znali razkladati, menili so, da je zlega v Očenašu samostavnik (vid. Jezičn. II, 13); beljuga v ruskem, kakor se mi zdi, tudi Hausen. — Bolje orěšk nam. orěhk str. 60; zvonec po korošk. planinah Kuhglocke, zvonček Glöckchen; Glockenthurm (cf. str. 70 zvonik) tudi zvonica; česko na novo skovano neznabog str. 70 mi ni všeč, Bog ima biti prednji zlog, toraj Boganeved (Heide, der Gott nicht kennt). Pot rabijo tedaj Dolenci in vsi Korošci v mošk. spolu, nikoli pa se ne sliši na Koroškem v srednjem. Stsl. čužij str. 79 se pač bolj vjema s tuj kot s ptuj, lat. peregrinus, peregrinor, od tod pelegrin, nem. Pilgram (cf. Jezičn. II, 6). Po Kor. hlapcev, eva, evo za hlapčev str. 81; namesti slovanskega gorek bitter pravijo v Zili jerek, gorek v pomenu warm je po Korošk. malo v navadi. Znamnje str. 81 preterdo, toraj znamenje; za dol. medenka str. 82 pravijo v Zili medenca messingene Stecknadel, Sperrnadel; zbirčen str. 84 nem. kor. kläublerisch v. kläubeln. Začernel str. 89 je toraj tudi roth, kakor v Zili černjel. (Poreden str. 89 vid. Jezičn. II, 22; tisuč str. 92 vid. I, 35; hejnati str. 119. vid. III, 16.)

Zakaj ne bi se pisale stare še jako navadne oblike pravičnejši, potrebnejši, starejši, slabejši (str. 90) itd.; nepotrebno je po tem takem ondi povedano pravilo. Ko bi ta oblika ne bila vterjena v starodavnosti, bi jo smeli pustiti; sedaj pa ne. Drugače je hud in mlad, na tanko po pravilu. Čveterina str. 97 Viergespann, na spodnjem Koroškem imajo glagol čveteriti vierspännig arbeiten p. ackern; za polovina-ica je po srednjem Koroškem slišati tudi pólmæc, po pólmæc; namesti marsikteri imamo najsikteri, za marsikak najsikak; kazavni zaimek s se je po spodnjem Koroškem ohranil še v do se dobe, do seh dob; ni-li temu prištevati tudi sedaj? Tudi na spodnjem Koroškem se sliši pogostoma: smo vzdignuli, zvernuli, vtek-nuli str. 109 itd.; rezati str. 111 na Korošk. mit den Zähnen blöcken: kako je na me zarežal; auseinander stehen, gähnen, gespalten seyn. Stare oblike učiste, rečeste, dobiste str. 136 itd. so tudi po gornj.